

درسامه و نکات مهم مطالعات اجتماعی نهم

ایران در عصر مشروطه (فصل ۷)

ایران در دوران حکومت پهلوی (درس ۱۴)

دیر: صفوی

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

بعد از پایان جنگ
جهانی اول

ایران درگیر
مشکلات سیاسی
اقتصادی و اجتماعی
فراوانی بود.

این مشکلات و
برنامه ها و سیاست
های مزدورانه
انگلستان در ایران

زمینه را برای انتقال
حکومت از قاجار به
پهلوی فراهم آورد.

زمینه های تغییر حکومت از قاجاریه به پهلوی

قرارداد ۱۹۱۹

➤ در اواخر جنگ جهانی اول ، حکومت تزاری روسیه بر اثر وقوع انقلابی بزرگ سرنگون شد.

➤ پس از این انقلاب نام این کشور به اتحاد جماهیر شوروی تغییر یافت.

➤ دولت جدید شوروی نیروهایش را از ایران فرا خواند و به مسائل داخلی خود پرداخت.

❖ انگلستان با استفاده از این موقعیت ، کوشید نفوذ و سلطه خود را در کشورما تثبیت کند.

❖ بنابراین با وثوق الدوله ، نخست وزیر ایران ، قرار دادی بست .

❖ این قرار داد به «قرارداد ۱۹۱۹» معروف شد.

❖ بر اساس این قرارداد ، اداره تمور نظامی و مالی ایران در اختیار کارشناسان (مستشاران) نظامی و

مالی انگلستان قرار می گرفت.

✚ در ایران مخالفت های گسترده ای با این قرار داد صورت گرفت.

✚ بسیاری از شخصیت های مبارز و آزادی خواه مانند: آیت الله مدرس و شیخ محمد خیابانی با آن مخالفت کردند.

✚ احمد شاه قاجار هم به دلیل مخالفت های مردم این قرارداد را تایید نکرد.

متن قرارداد ایران و انگلیس ۱۹۱۹

نظر به روابط محکمه دوستی و مودت که از سابق بین دولتین ایران و انگلیس موجود بوده است و نظر به اعتقاد کامل به اینکه مسلماً منافع مشترکه و اساسی هر دو دولت در آئیه تحکیم و تثبیت این روابط را برای طرفین الزام می نماید و نظر به لزوم تهیه وسایل ترقی و سعادت ایران به حد اعلی بین دولت ایران از یک طرف و وزیرمختار اعلیحضرت پادشاه انگلستان به نمایندگی از دولت خود از طرف دیگر مواد ذیل مقرر می شود :

۱ دولت انگلستان با قطعیت هرچه تمامتر تعهداتی را که مکرر در سابق برای احترام مطلق استقلال و تمامیت ایران نموده است، تکرار می نماید.

۲ دولت انگلستان خدمات هر عده مستشار متخصصی را که برای لزوم استخدام آنها در ادارات مختلفه بین دولتین توافق حاصل گردد به خرج دولت ایران تهیه خواهد کرد. این مستشارها با کنتراحت اجیر و به آنها اختیارات متناسبه داده خواهد شد - کیفیت این اختیارات بسته به توافق بین دولت ایران و مستشارها خواهد بود.

۳ دولت انگلیس به خرج دولت ایران صاحب منصبان و ذخایر و مهمات سیستم جدید را برای تشکیل قوه متحدالشکلی که دولت ایران ایجاد آن را برای حفظ نظم در داخله و سرحدات در نظر دارد تهیه خواهد کرد عده و مقدار ضرورت صاحب منصبان و ذخایر و مهمات مزبور به توسط کمیسیونی که از متخصصین انگلیسی و ایرانی تشکیل خواهد گردید و احتیاجات دولت را برای نخستین قوه مزبور تشخیص خواهد داد معین خواهد شد.

۴ برای تهیه وسائل نقدی لازمه به جهت اصلاحات مذکوره در ماده ۲ و ۳ این قرارداد دولت انگلستان حاضر است که یک قرض کافی برای دولت ایران تهیه و یا ترتیب انجام آن را بدهد تضمینات این قرض به اتفاق نظر دولتین از عایدات گمرکات یا عایدات دیگری که در اختیار دولت ایران باشد تعیین می شود تا مدتی که مذاکرات استقراضی مذکور خاتمه نیافته دولت انگلستان به طور مساعده وجوهات لازمه که برای اصلاحات مذکوره لازمه است خواهد رسانید.

۵ دولت انگلستان با تصدیق کامل احتیاجات فوری دولت ایران به ترقی وسائل حمل و نقل که موجب تأمین و توسعه تجارت و جلوگیری از قحطی در مملکت می باشد حاضر است که با دولت ایران موافقت نموده اقدامات مشترکه ایران و انگلیس را راجع به تأسیس خطوط آهن یا اقسام دیگر وسایل نقلیه تشویق نماید در این باب باید قبلاً مراجعه به متخصصین شده و توافق بین دولتین در طرح هایی که مهم تر

و سهل تر و مفیدتر باشد حاصل شود.

۶ دولتین توافق می نمایند در باب تعیین متخصصین طرفین برای تشکیل کمیته که تعرفه گمرکی را مراجعه و تجدید نظر نموده و با منافع حقه مملکتی و تمهید و توسعه وسائل ترقی آن تطبیق نمایند. امضا شد در تهران ۹ اوت ۱۹۱۹.

فعالیت

۱- دلیل مخالفت گسترده آزادی خواهان با قرارداد ۱۹۱۹ چه بود؟

فعالیت

۱ زیرا مخالفان بر این باور بودند که با اجرای قرارداد ۱۹۱۹ استقلال کشور در ابعاد سیاسی، نظامی و اقتصادی به شدت آسیب می پذیرد و موجبات تحکیم و تثبیت نفوذ و سلطه تمام عیار دولت انگلستان را بر ایران فراهم می آورد.

کودتای ۱۲۹۹

کودتا: برانداختن دولت یا حکومت موجود و به دست گرفتن قدرت با استفاده از قوای نظامی.

انگلستان پس از ناکامی در اجرای قرارداد ۱۹۱۹، سعی کرد از طریق کودتا اهداف استعماری خود را در ایران پیگیری کند.

انگلستان برای انجام قرارداد دو نفر را در نظر گرفتند:

۱- سید ضیاءالدین طباطبایی به عنوان مهره سیاسی (سید ضیاء از طرفداران انگلستان بود.

۲- رضاخان (رضا میر پنج) به عنوان مهره نظامی

کودتا

در ۳ اسفند ۱۲۹۹ نیروهای رضاخان مراکز مهم پایتخت را را اشغال کردند.

احمد شاه را مجبور کردند تا سید ضیاءالدین طباطبایی را به عنوان نخست وزیر

و رضاخان را به عنوان فرماندهی کل قوا منصوب کند.

احمدشاه

رضا خان

رضاخان دارای روحیه استبدادی بود و این ویژگی، به او برای به ثمر نشاندن اهداف انگلستان در ایران کمک می کرد.

انتقال حکومت از قاجاریه به پهلوی

مقدمه تغییر حکومت ← کودتای ۱۲۹۹ توسط انگلستان

۱- رضا خان پس از کودتا با سرسختی برای گسترش و تثبیت قدرت خود به تکاپو افتاد.

۲- او و نیروهای نظامی اش با خشونت بین مردم رعب و وحشت ایجاد کرد

۵- رضاخان برای جلب نظر مردم سعی می کرد خود را فردی مذهبی و پایبند به احکام و ارزش های دینی نشان دهد.

۳- فضای حکومت نظامی را بر جامعه حاکم کرد و نظم و آرامش ظاهری به وجود آورد.

۶- او در مراسم و مجالس مذهبی حاضر می شد و با علما دیدار و مشورت می کرد.

۴- طرفدارانش با تبلیغات او را شایسته تر از احمدشاه قاجار برای حکومت معرفی می کردند.

۷- او با استفاده از موقعیت خود به عنوان وزیر جنگ و نخست وزیر ، طرفداران خود را وارد مجلس شورای ملی کرد.

روند به قدرت رسیدن رضا خان

کودتای ۳ اسفند شمسی ۱۲۹۹ با برنامه ریزی انگلستان

فرماندهی کل قوا پس از کودتا

وزارت جنگ (۱۳۰۰-۱۳۰۲ شمسی)

نخست وزیر و وزارت جنگ (۱۳۰۲-۱۳۰۴ شمسی)

برکناری احمدشاه و سپردن حکومت موقت به رضاخان

توسط مجلس شورای ملی (آبان ۱۳۰۴)

واگذاری رسمی حکومت به رضاخان پهلوی توسط مجلس

موسسان (آذر ماه ۱۳۰۴)

با وجود مخالفت تعدادی از نمایندگان مانند: آیت الله مدرس

مجلس شورای ملی در سال ۱۳۰۴ شمسی احمد شاه را برکنار

کرد و حکومت موقت را به رضاخان سپرد.

سپس مجلس موسسان به طور رسمی حکومت را به رضاخان و

خانواده او واگذار کرد.

فعالیت

۲- الف) علت کودتای ۱۲۹۹ چه بود؟

ب) کدام شرایط و عوامل داخلی و خارجی، به رضاخان در دستیابی به قدرت کمک کرد؟

۲ الف) پس از آنکه دولت انگلستان نتوانست از طریق قرارداد ۱۹۱۹ برنامه و سیاست‌های استعماری خود را در ایران محقق سازد، تلاش کرد از طریق دیگر اهداف خود را تعقیب نماید و اقدام به طراحی کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ کرد.

ب) عوامل داخلی: ضعف و ناتوانی حکومت قاجار در اعمال حاکمیت و برقراری امنیت و آرامش در کشور، جوانی و بی‌تجربگی احمدشاه قاجار، عزم، اراده و توانایی رضاخان در ایجاد امنیت و سرکوب شورش‌ها و از بین بردن برخی قیام‌های آزادی‌خواهانه و ضد استعماری، وحدت و انسجام طرفداران رضاخان و ...

عوامل خارجی: حمایت آشکار و غیرآشکار انگلستان از رضاخان و عدم مخالفت شوروی با قدرت گرفتن رضاخان در ایران.

شیوه حکومت و اقدامات رضاشاه

«آن یک رأی خودم، چه شد؟»

آیت‌الله سید حسن مدرس از جمله عالمان مبارزی بود که در مجلس همواره از حقوق ملت دفاع و با استبداد داخلی و نفوذ و سلطه بیگانگان مبارزه می‌کرد. او یکی از مخالفان سرسخت رضاخان بود. آیت‌الله مدرس در انتخابات ششمین دوره مجلس به عنوان نماینده اول تهران به مجلس راه یافت اما در انتخابات دوره هفتم، که در زمان حکومت رضاشاه برگزار شد، اعلام کردند که مدرس حتی یک رأی هم نداشته است. وی در پاسخ این ادعا، در جمله‌ای تاریخی و طنزآمیز گفت:

«دست‌کم آن یک رأیی که بنده به خودم دادم، چه شد؟» مدرس به مبارزه خود با رضاشاه ادامه داد و به همین دلیل دستگیر و تبعید شد. او پس از تحمل سال‌ها تبعید و زندان، در سال ۱۳۱۶ در کاشمر به جرم آزداندیشی و مخالفت با رضاخان به شهادت رسید.

اقدامات رضاشاه

- ❖ ایجاد ارتش منظم «از برنامه‌های اساسی انگلیسی‌ها و اهداف استعماری آن‌ها»
- ❖ احداث خط راه آهن سراسری «هدف از آن ایجاد راهی سراسری برای انتقال نیروهای انگلیسی از جنوب به شمال»
- ❖ تضعیف هویت اسلامی و تخریب فرهنگ ایرانی «به بهانه نوسازی و پیشرفت فرهنگی و اجتماعی، کارهایی انجام داد که نتیجه آن تضعیف ارزش‌های دینی و رواج فرهنگ غیر ایرانی بود.»

ایجاد ارتش منظم:

از برنامه های اساسی انگلیسی ها و اهداف استعماری آن ها بود.
این ارتش باعث تمرکز سیاسی در کشور می شد.
و هم چنین این ارتش قیام های مردمی را سرکوب می کرد.
این ارتش در مواقع ضروری تامین کننده اهداف نظامی انگلستان بود.
+ رضا شاه در سال ۱۳۰۴ شمسی قانون نظام وظیفه عمومی (سربازی) را تصویب کرد.
+ ارتش رضا شاه، ناکارآمد و فاقد قدرت کافی بود و در تهاجم متفین در زمان جنگ جهانی دوم، به سرعت شکست خورد.

حادث خط آهن سراسری:

احداث این راه با تبلیغات زیاد انجام گرفت.
اهداف اقتصادی و منافع مردم برای احداث این راه در نظر گرفته نشده بود.
هدف آن ایجاد راهی سراسری برای انتقال سریع نیروهای انگلیسی از جنوب به شمال بود
در صورت پیشروی روسیه، انگلیسی ها می توانستند نیروهای خود را به سرعت به شمال بفرستند و مانع نفوذ روس ها به هند شوند.
در جنگ جهانی دوم همین راه به مهم ترین عامل ارتباطی نیروهای متفقین تبدیل شد.

تضعیف هویت اسلامی و تخریب فرهنگ ایرانی

حکومت رضاخان به بهانه نوسازی فرهنگی و اجتماعی، کارهایی انجام داد که نتیجه آنها تضعیف ارزش های دینی و رواج فرهنگ غیر ایرانی بود.
یکی از این کارها مجبور کردن مردم به پوشیدن لباس یکسان و بر سر گذاشتن کلاه لبه داری (کلاه پهلوی) بود.
از دیگر کارها محدودیت برای برگزاری مراسم مذهبی از جمله عزاداری امام حسین (ع) بود و همچنین زمزمه های کشف حجاب مطرح شد. و این کار نیز با زور و خشونت انجام شد

اقدامات رضا شاه

داستان کشف حجاب و سرکوب قیام گوهرشاد

بعد از این که زمزمه های کشف حجاب مطرح شد ، مردم مشهد برای اعتراض در مسجد گوهر شاد جمع شدند.

نیروهای نظامی مردم را در کنار حرم حضرت امام رضا(ع) به گلوله بستند و عده زیادی را شهید و مجروح کردند

حکومت رضا شاه که بسیار شیفته فرهنگ اروپایی بود، اندکی بعد از سرکوب قیام گوهرشاد ،

دستور داد حجاب را با زور و خشونت از سر زنان و دختران ایرانی بردارند.

در دوران رضاشاه باستان گرایی با هدف تضعیف و به حاشیه راندن اسلام شدت گرفت.

در این دوران

➤ علايق دينی و ملی مردم ايران

که سبب اقتدار و تقويت هويت ملی است ، نادیده گرفته می شد .

و تلاش گسترده ای برای از بین بردن

➤ هويت قومی

➤ و ارزش های برخی اقوام

انجام گرفت.

آثار جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵-۱۹۳۹ میلادی / ۱۳۲۴-۱۳۱۸ شمسی) بر ایران

جنگ جهانی دوم با حمله ناگهانی آلمان به لهستان آغاز شد.

رژه نظامیان انگلیس در خیابان های تهران (جنگ جهانی دوم)

ایتالیا - ژاپن - آلمان	دولت های محور
انگلستان - شوروی - فرانسه - آمریکا	متفقین

ایران در جنگ جهانی دوم

- ۱- دولت ایران اعلام بی طرفی کرد.
- ۲- اما در شهریور ۱۳۲۰، متفقین کشور ما را اشغال کردند. (سیاسی)
- ۳- بهانه متفقین از اشغال ایران حضور تعدادی از کارشناسان آلمانی در ایران بود.

هدف اصلی متفقین از اشغال ایران استفاده از موقعیت ، و منابع و امکانات ایران به سود خویش بود.

- ۴- متفقین پس از اشغال ایران ، رضاشاه را مجبور کردند که از قدرت کناره گیری کند و سپس او را تبعید کردند. (سیاسی)
- ۵- پس از رضاشاه پسرش محمد رضا ، شاه ایران شد. (سیاسی)
- ۶- محمد رضا شاه منتخب مردم نبود او دست نشانده بیگانه بود. (سیاسی)
- ۷- به همین علت او مطیع برنامه ها و اهداف افرادی بود که بقای حکومت را وابسته به آن ها می دانست.

صفوی دبیر مطالعات اجتماعی ، فارس ، جهرم

نظامیان شوروی در خیابان های تبریز (جنگ جهانی دوم)

با شکست آلمان توسط متفقین و بمباران اتمی ژاپن (توسط آمریکا)

۸- ایران تا پایان جنگ جهانی دوم در اشغال بیگانگان بود. (سیاسی)

۹- جنگ جهانی دوم مانند جنگ جهانی اول، به اقتصاد و جامعه ایران خسارت ها

و آسیب های زیادی وارد کرد و موجب عقب ماندگی کشور شد. (اقتصادی)

۱۰- مردم ایران با کمبود شدید مواد غذایی، مخصوصا نان، روبه رو بودند و عده زیادی بر اثر گرسنگی و سوء تغذیه جان سپردند. (اجتماعی)

فعالیت

۳- الف) کشور مادر دو جنگ جهانی اول و دوم «بل پیروزی متفقین» لقب گرفت. باراهنمایی دبیر خود و با همفکری یکدیگر، بگویند چرا این لقب به ایران داده شد. ب) آثار و پیامدهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جنگ جهانی دوم بر ایران چه بود؟

۳ الف) کشور ما در هر دو جنگ جهانی به خصوص جنگ جهانی دوم به دلیل موقعیت جغرافیایی و ارتباطی منحصر به فرد نقش حساسی یافت. زیرا از یک سو در مجاورت مرزهای شوروی قرار داشت که یکی از کشورهای درگیر در جنگ بود و مناسب ترین مسیر ارتباطی دولت های متفقین به شمار می رفت.

از سوی دیگر ایران در مجاورت هندوستان به عنوان مستعمره طلایی انگلستان واقع بود. همچنین کشور ما سرشار از منابع عظیم نفت بود که انگلیسی ها از آن بهره برداری می کردند. از این رو، پس از هجوم ارتش آلمان به خاک شوروی، دولت های متفقین (انگلستان و شوروی و سپس آمریکا) علی رغم بی طرفی ایران در جنگ، سرزمین ما را اشغال کردند و از موقعیت، منابع و امکانات آن به سود خویش نهایت استفاده را کردند.

ب- پاسخ قسمت ب در متن مشخص شده است.

سران متفقین در منطقی از جنگ جهانی دوم، جهت تصمیم گیری برای آینده جنگ و نحوه تقسیم جهان بین خود، به تهران آمدند. رؤسای کشورهای آمریکا، انگلیس و شوروی بدون اینکه به محمدرضا شاه چیزی بگویند و حتی او را از سفر خود مطلع کنند از ۹ تا ۱۹ آذر ۱۳۲۲ در سفارت شوروی در تهران به سر بردند و بعد از برپایی جلسه و اتخاذ برخی تصمیمات، بدون اندکی اعتنا به شاه ایران به کشورهای خود بازگشتند.

استایل (از شوروی)، روزولت (از آمریکا) و چرچیل (از انگلیس)

محمد رضا شاه در سال های اول سلطنت قدرت نداشت تا مانند پدرش با استبداد (دیکتاتوری) حکومت کند.

در نتیجه نمایندگان مجلس شورای ملی و هیئت وزیران توانستند نقش موثرتری در اداره امور کشور داشته باشند.

و همچنین احزاب سیاسی و مطبوعات فعالیت خود را دوباره آغاز کردند.

از طرفی دیگر، رقابت های شوروی و انگلستان و آمریکا برای کسب نفوذ سیاسی و اقتصادی بیشتر در کشور ما، به ثبات و آرامش سیاسی کشور آسیب می رساند.

در چنین شرایطی بود که زمینه برای نهضت ملی شدن نفت به وجود آمد.

یکی از رویدادهای تاریخ معاصر ایران نهضت ملی شدن نفت است

❖ بهره برداری از منابع نفت ایران در زمان مظفرالدین شاه طبق قراردادی برای مدت ۶۰ سال

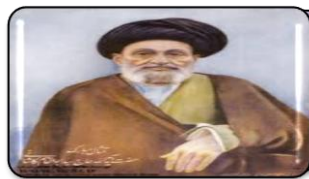
به انگلیسی ها (شخصی به نام دارسی، این قرارداد دارسی نام گرفت) واگذار شد.

❖ رضا شاه امتیاز دارسی را در زمان سلطنت خود لغو کرد و قرارداد دیگری را با انگلیسی ها بست

و مجددا بهره برداری از نفت ایران را به انگلستان واگذار کرد.

❖ در سال های پس از جنگ جهانی دوم مردم ایران خواهان لغو قرارداد نفت بودند.

آیت الله کاشانی
رهبر مذهبی

دکتر مصدق
رهبر ملی

رهبران ملی شده صنعت نفت

سرانجام مجلس شورای ملی با مشاهده همدلی و اتحاد مردم، قانون ملی شدن نفت را

در اسفندماه ۱۳۲۹ تصویب کرد.

در تقویم ایران ۲۹ اسفند هر سال روز ملی شدن نفت نام گذاری شده است.

پس از آن دکتر مصدق نخست وزیر ایران شد تا آن قانون را به اجرا درآورد و دست بیگانگان را از منابع و صنعت نفت ایران کوتاه کند.

دولت انگلستان برای جلوگیری از اجرای قانون ملی شدن صنعت نفت، کارشکنی های

مختلفی کرد ،اما به دلیل وحدت ملت و همدلی رهبران نهضت ناکام ماند.

شهید نواب صفوی، روحانی ای شجاع، با اخلاص و صریح بود که همراه با جوانانی مؤمن و استوار، جمعیتی با عنوان «فدائیان اسلام» را تشکیل داده بودند. آنها از مبارزان جدی با رژیم پهلوی بودند و در مقابل استعمار بیگانه و ظلم و فساد رژیم پهلوی، فعالیت ها و مبارزات مختلف نظامی، سیاسی و فرهنگی را انجام می دادند. فدائیان اسلام در نهضت ملی شدن نفت و روی کار آمدن دولت دکتر مصدق نیز، نقش مهمی ایفا کردند. سرانجام نواب صفوی و برخی یاران باوفایش، در دی ماه ۱۳۳۴، توسط رژیم شاه تیرباران شده و به شهادت رسیدند.

کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و بازگشت استبداد (دیکتاتوری)

پس از مدتی:

- میان رهبران (دکتر مصدق و آیت الله کاشانی) نهضت ملی شدن نفت اختلاف افتاد.
- میان گروه های سیاسی نهضت ملی شدن نفت اختلاف افتاد.
- اتحاد و همدلی جای خود را به تفرقه و دشمنی داد.
- ملت را دلسرد و دشمنان نهضت را امیدوار کرد.

سرانجام:

- ✚ دولت های انگلستان و آمریکا از این شرایط برای سرنگون کردن دولت دکتر مصدق استفاده کردند.
- ✚ طبق برنامه این دو کشور در روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ارتش به فرماندهی سرلشکر زاهدی به خیابان ها ریختند.
- ✚ و مراکز مهم پایتخت را اشغال کردند.
- ✚ و دولت مصدق را سرنگون کردند.

پس از موفقیت کودتا:

- ✓ منابع نفت ایران دوباره در اختیار بیگانگان قرار گرفت.
- ✓ نفوذ و سلطه آمریکا به تدریج در ایران افزایش یافت.

چند ماه پس از کودتا

۱. حکومت پهلوی با نادیده گرفتن قانون ملی شدن صنعت نفت ،

- امور اکتشافات
- استخراج
- فروش نفت

را طی قراردادی به چندین شرکت نفتی انگلیسی ، آمریکایی ، هلندی و فرانسوی واگذار کرد.
و این شرکت ها متعهد شدند ۵۰ درصد درآمد فروش نفت را به ایران بپردازند.

- محمد رضا شاه پس از کودتا سلطنت خود را
مدیون انگلستان و آمریکا می دانست.
- او به شاهی مستبدتر و ستمگر تبدیل شد.
- اصول قانون اساسی را آشکارا نادیده
می گرفت.

• او همچنین با تاسیس سازمان اطلاعات و امنیت
کشور (ساواک) به کمک آمریکایی ها، به سرکوب
شدید مخالفان پرداخت و دوباره فضای ترس و
خفقان بر ایران حاکم شد.

۴- همفکری کنید و بگویید به نظر شما، چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی در اهداف نهضت تنباکو و نهضت ملی شدن نفت وجود دارد؟

۵- الف) مهم‌ترین دلیل موفقیت کودتای ۲۸ مرداد چه بود؟

۴- شباهت‌ها:

- در هر دو نهضت روحانیون و اندیشمندان رهبری نهضت را بر عهده داشتند.
- در هر دو همدلی و اتحاد و همبستگی میان مردم جهت مبارزه با بیگانگان و کوتاه کردن دست آن‌ها از منابع ثروت و اقتصاد ایران
- و هم چنین حمایت از تولیدات و منابع ثروت ملی

تفاوت‌ها:

- ✚ نهضت تنباکو در زمان قاجار رخ داد ولی نهضت ملی شدن نفت در زمان حکومت پهلوی
- ✚ در نهضت تنباکو مردم و رهبران نهضت دچار تفرقه نشدند و پیروزی باقی ماند، ولی در نهضت ملی شدن نفت بین رهبران نهضت اختلاف افتاد و اسیر جاه طلبی و خودخواهی خود شدند و هم چنین گروه‌های سیاسی و مردم نیز اتحاد خود را از دست دادند.
- ✚ نهضت ملی شدن نفت در مقایسه با نهضت تنباکو لغو یک قرارداد بزرگ و کوتاه کردن دست بیگانگان از یک ثروت عظیم ملی بود .

۵- الف-

✓ بروز دودستگی تفرقه و اختلاف میان رهبران و گروه های سیاسی و از بین رفتن اتحاد و همدلی

شباهت ها:

- هر دو کودتا با طراحی و برنامه ریزی کشورهای بیگانه و استعمارگر به همراه عوامل داخلی شکل گرفت.
- در هر دو کودتا هدف روی کار آمدن دولتی دست نشانده بود برای رسیدن کشورهای سلطه گر به اهداف استعماری خود
- هر دو کودتا با توجه به اختلافات موجود در جامعه و با استفاده از عناصر داخلی مانند رضاخان و سید ضیاء و سرلشکر زاهدی و افراد دست نشانده شکل گرفت.
- در هر دو کودتا هدف استعماری بود و همچنین تسلط کشورهای طراح کودتا بر منابع و ثروت ملی ایران

تفاوت ها:

- ✚ در کودتای ۱۲۹۹ فقط کشور انگلستان نقش داشت ولی در کودتای ۲۸ مرداد کشورهای انگلستان و آمریکا
- ✚ در کودتای ۲۸ مرداد پایه های حکومت پهلوی محکم تر شد و از بین نرفت ولی در کودتای ۱۲۹۹ حکومت قاجار ضعیف شد و پس از چند سال سقوط کرد.

رزموفقیت پائیزی به هدف در زندگی است.